

УДК 349.42

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В СФЕРІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

**Л.О. ПРОКОПОВИЧ, кандидат юридичних наук, доцент,
Н. ПОЛІЩУК, студентка магістратури 2 року навчання,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України**

Анотація. У статті проаналізовано стан сучасної практики фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників.

Ключові слова: фінансове забезпечення, кредитне забезпечення, правове регулювання

Сільське господарство є однією з важливих та перспективних галузей, яка здійснює виробництво достатньої кількості сільськогосподарської продукції для забезпечення продовольством населення та певною мірою може сприяти вирішенню світової продовольчої проблеми. Однак на сучасному етапі на процес створення сільськогосподарської продукції впливає значна кількість державно-правових, соціально-економічних факторів, які завдають шкоди результатам діяльності аграрних товаровиробників. Аграрний сектор економіки, його центральна ланка – сільське господарство, включений в загальні для всієї економіки держави фінансові відносини, а тому є важливою складовою зазначених відносин. Об'єктивна потреба фінансів, тобто наявність товарно-грошових відносин, розподіл сукупного суспільного продукту, контроль за господарською діяльністю зумовлює необхідність управління ними. А для успішного функціонування цієї галузі необхідна реальна державна підтримка, що ґрунтується на правовому регулюванні. Звичайно, основним підґрунтям для побудови такої аграрної політики України, яка підпорядковувалася б інтересам аграрного товаровиробника, є фінансове забезпечення.

Фінансове забезпечення сільськогосподарських товаровиробників охоплює таку сферу, як кредитне забезпечення. Особливості сільськогосподарства України, зумовлені низкою об'єктивних та суб'єктивних чинників, визначають специфіку правового регулювання у кожній із зазначених сфер. Існують певні особливості кредитних відносин, які виникають у сільському господарстві, в правовій літературі, виділяють велику ймовірність неповернення наданих кредитів. Причиною неповернення кредитів або несвоєчасного погашення кредиторською організацією можуть бути як природно-кліматичні умови, так і інші

суб'єктивні та об'єктивні обставини, що негативно позначаються на фінансово-економічному становищі сільськогосподарських товаровиробників [3, с. 80].

Вагомою особливістю кредитних відносин є безпосередній зв'язок із сезонним витратами (збір врожаю, закупівля пально-мастильних матеріалів тощо), на покриття яких і надаються кредити. Крім того, часто приймаються окремі нормативно-правові акти, якими передбачається надання пільгових кредитів різним суб'єктам аграрного підприємництва [1, с. 303].

У зв'язку з цим визначальна роль в сфері кредитного забезпечення належить державі особі спеціально уповноважених органів.

Кредитне забезпечення сільськогосподарства – це система заходів держави, спрямованих на задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників у кредитних ресурсах у визначений період.

Кредитування суб'єктів господарювання в сфері сільськогосподарського виробництва здійснюється в поєднанні загальноприйнятого порядку надання кредитів зі спеціальним режимом кредитування.

Державна підтримка кредитного забезпечення сільськогосподарства здійснюється на основі відповідного механізму, який розробляється Кабінетом Міністрів України.

Складовими механізми кредитного забезпечення сільськогосподарства є: 1) визначення обсягів кредитів зарахунок державних ресурсів, які спрямовуються на розвиток сільськогосподарства; 2) створення інфраструктури фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарства; 3) режим спеціального кредитування, який передбачає зарахунок Державного бюджету України компенсацію ставок за кредитами в розмірі не менше 50 відсотків облікової ставки, встановленої Національним банком України [3, с. 81].

Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 300 затверджено «Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів».

Відповідно до зазначеного Порядку визначено механізм використання передбачених у державному бюджеті коштів, що спрямовуються на часткову компенсацію відсоткової ставки за залученими підприємствами агропромислового комплексу у банках коротко-, середньотривалими та довгостроковими кредитами, а також короткостроковими кредитами, залученими у кредитних спілках (далі – компенсація) [4].

Аналіз Порядку використання бюджетних коштів, що спрямовуються на підтримку підприємства агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів, свідчить про те, що цей Порядок значно звужує коло суб'єктів, на які поширюється спеціальний режим кредитування.

Сільськогосподарськими товаровиробниками є фізичні та юридичні особи, які займаються виробництвом, переробкою власної виробленої сільськогосподарської продукції та її реалізацією. Одним із видів сільськогосподарських товаровиробників є сільськогосподарські підприємства, тобто

юридичні особи, основним видом діяльності якої є вирощування та переробка сільськогосподарської продукції, виручка від реалізації якої становить не менше 50 відсотків загальної суми виручки.

Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів, що спрямовуються на підтримку підприємства агропромислового комплексу, закріплює можливість отримання часткової компенсації відсоткової ставки за залученими кредитами лише щодо сільськогосподарських підприємств, обмеживши правонапільгове кредитування фізичних осіб-підприємців, які займаються сільськогосподарським виробництвом, а також осіб, які ведуть особисте селянське господарство [2]. Тим самим було порушено принцип рівності суб'єктів господарювання у сільському господарстві. Доречно було б ввести заміну терміна «сільськогосподарське підприємство» на «сільськогосподарський товаровиробник».

Перспективним моментом чинного законодавства в сфері кредитування слід вважати кредитування сільськогосподарських товаровиробників на середньострокову перспективу (п'ять років), що може свідчити про реалізацію стабільності державного регулювання сільського господарства та існування державної підтримки. В Європейському Союзі така практика існує давно, адже бюджет приймається на декілька років.

Окремі особливості кредитної підтримки визначено Законом України «Про державну підтримку сільськогосподарства України». Відповідно до ст. 13 зазначеного Закону, яка має назву «Фінансова підтримка суб'єктів господарювання агропромислового комплексу» визначено режим кредитної субсидії, що полягає у субсидуванні частини плати (процентів) за використання короткострокових та середньострокових кредитів, наданих банками в національній валюті.

Суб'єктом кредитної субсидії визначено осіб, які є сільськогосподарськими підприємствами, що виробляють об'єкти державного цінового регулювання.

Необхідно зазначити, що в Законі України «Про державну підтримку сільськогосподарства України» не міститься визначення таких понять, як «виробник сільськогосподарської продукції» та «сільськогосподарське підприємство», натомість у тексті Закону зазначені терміни вживаються як синоніми. За обсягом змісту поняття «виробник сільськогосподарської продукції» є значно ширшим поняттям, ніж «сільськогосподарське підприємство».

Спеціальним вимогою до суб'єктів господарювання – набувачів кредитної субсидії є: виробництво сільськогосподарської продукції, що являє собою об'єкт регулювання (цінового) та страхування ризиків господарської діяльності.

Джерелами фінансової підтримки є асигнування з державного і місцевого бюджетів, позабюджетних і спеціальних фондів; кредитні ресурси; кошти, одержані у процесі приватизації державного майна. Для

реалізації фінансово-кредитної підтримки суб'єктів аграрного підприємництва державна створює умови для розвитку мережі фінансових інститутів, що кредитують АПК, інвестиційних та інноваційних фондів, страхових організацій шляхом встановлення сприятливого режиму оподаткування, надання пільг з оренди та ліцензування. Утворює гарантійно-кредитну установу з метою розвитку механізму гарантій з кредитів. Одним із її завдань є компенсація частини процентних ставок за кредитами комерційних банків. Надається фінансово-кредитна підтримка шляхом проведення конкурсів.

Отже, можна зробити висновок, що існуюча на сьогодні практика фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників має низку недоліків, що надають змогу задовольнити фінансові потреби суб'єктів агропромислового виробництва, відзначається недостатньою комплексністю та системністю. Діючи державна фінансова політика щодо регулювання темпів розвитку агропромислового виробництва не забезпечує належного доступу сільськогосподарських товаровиробників до ринку фінансових ресурсів, формування сприятливого інституційного середовища та вирівнювання умов господарювання. На сьогодні виникає необхідність удосконалення кредитної політики, сутякою полягає у зниженні процентних ставок і стимулюванні довгострокових кредитів, що повинно привести до покращення фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників. З метою розвитку сільськогосподарського виробництва необхідно вдосконалити правовий механізм для створення альтернативних фінансових схем, нових форм державного приватного партнерства і збільшення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників.

Список літератури:

1. Аграрнеправо : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В.П. Жушман, В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко та ін. ; заред. В.П. Жушманата А.М. Статівки.– Х. : Право, 2010. – 296 с.
2. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI, зі змінами та доповненнями : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua
3. Ломакіна І. Ю. Державнерегулювання сільськогосподарства в Україні (адміністративно-правовий аспект) [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ломакіна Ірина Юріївна ; Кабінет Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів та природокористування України. – К., 2011. – 230 с.
4. Про основи засади державної аграрної політики на період до 2015 року : закон України від 18 жовтня 2005 р. № 2982-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 1. – Ст. 17.

Аннотація. В статті проаналізовано стан сучасної практики фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських товаропроизводителів.

Ключевые слова: фінансове забезпечення, кредитне забезпечення, правове регулювання.

Annotation. The article analyzes the modern practice of financial and credit support to agricultural producers.

Keywords: financial support, credit support, legal regulation.